

In deze nieuwsbrief

Pagina 1

**Fietsroutes langs
joodse onderduiklo-
caties**

Pagina 2

**Afscheidsinterview
met Dick en Jennie
Jaspers Focks**

Pagina 3

**Duitse ambassadeur
in Nederland be-
zoekt MSE
&
MSE ontvangt pet
uit concentratie-
kamp Auschwitz
&
Agenda**

Pagina 4

**Bijzondere boeken
in Documentatie-
centrum**

NIEUWSBRIEF VAN DE
STICHTING VRIENDEN VAN MUSEUM SJOEL ELBURG
NR. 26
SEPTEMBER 2020

Fietsroutes langs joodse onderduiklocaties

In het kader van 75 jaar vrijheid heeft de tentoonstellingscommissie van Museum Sjoel Elburg de fietsgids *Joodse onderduiklocaties op de Noordwest-Veluwe* gemaakt.

In de Tweede Wereldoorlog zijn 28.000 joden ondergedoken om aan deportatie te ontkomen. In veel steden en dorpen zijn er mensen die hen, met gevaar voor eigen leven, een schuilplaats geven. Er wordt fanatiek jacht op hen gemaakt. Ruim 12.000 ondergedoken joden worden alsnog opgepakt en vermoord, de meesten door verraad.

De fietsgids bevat twee fietsroutes vanuit Museum Sjoel Elburg. De beide routes zijn zoveel mogelijk via fietsknooppunten uitgezet.

De noordelijke route gaat naar Oosterwolde, Oldebroek en Noordeinde. Totale lengte is ca. 45 km. Deze route gaat een stukje de provinciegrens over en passeert op de Hogeweg te Kamperveen de boerderij waar Leni Duyzend in mei 1943 onderdook. Langs het Reevediep gaat de route naar de Gelderse Sluis, waar weduwe Hermina Dekker, alom bekend als Mie van de Sluze, in en rondom de sluiswachterswoning aan drieëntwintig onderduikers onderdak verleende, waaronder vier joden.

In Huize Zwaluwenburg verbleven in oorlogstijd twaalf joodse onderduikers

In de zuidelijke route zijn Doornspijk, Nunspeet, Vierhouten en 't Harde opgenomen. Totale lengte ca. 52 km. Deze route gaat via de Klaterweg naar Het Verscholen Dorp, waar circa zeventig joodse onderduikers verbleven. Op 't Harde komt de route langs Huize Zwaluwenburg. Daar waren tussen eind 1941 en november 1942 twaalf joodse onderduikers.

Op de website van Museum Sjoel Elburg komt in september een Kennisbank met meer informatie over de in de fietsgids beschreven onderduiklocaties en met nog meer joodse onderduikadressen op de Noordwest-Veluwe. Op dit moment zijn dat er inmiddels ruim negentig. De fietsgids wordt in september gepresenteerd en is te koop in de museumwinkel van Museum Sjoel Elburg.

Bep de Waard-Ruijs

In 2007 kwamen ze terug naar Nederland na ruim zes jaar voor Near East Ministry (NEM) in Israël werkzaam te zijn geweest.

Dick en Jennie Jaspers Focks

Twee bevlogen mensen met een onverbreekelijke liefde voor Israël, terug op Hollandse bodem en op zoek naar een nieuwe plek om te wonen. Het werd Elburg. Het poortje van de Sjoel gaf de doorslag. Dick ging aan de slag als docent natuurkunde en Jennie was onder meer werkzaam als verpleegkundige in een hospice in Nunspeet.

“Het is een eer om het museum te laten zien”

Hoe zijn jullie bij Museum Sjoel Elburg betrokken geraakt?

Jennie: “In september 2007 waren we in de voormalige synagoge voor de Dag van het Joods Cultureel Erfgoed. We maakten daar kennis met Tom Bergstra en Willem van Norel.” “En toen ik de volgende dag naar school ging,” vult Dick aan, “bleken het mijn collega’s te zijn”. Het contact was gelegd. Een jaar later werd Museum Sjoel Elburg geopend.

Vanaf de opening in 2008 zijn Dick en Jennie als gids en suppoost actief geweest. Beiden volgden ze de eerste cursus voor gidsen. Dick richtte zich vooral op het werk als gids. “Met mijn kennis opgedaan in Israël, boden de rondleidingen een uitgelezen kans om het verhaal van de Joodse gemeenschap in Elburg in te kleuren”.

Jennie was zo nu en dan actief als gids. “Dat was boeiend om te doen, maar ik was allereerst suppoost”.

Wat heeft jullie ten diepste bewogen om je als vrijwilliger voor Museum Sjoel Elburg in te zetten?

Als uit één mond: “ons geloof als christen. En onze band met Israël, dat een aparte plek heeft in ons hart. In het werk voor NEM was verzoening een belangrijk thema. Dat neem je mee.”

Bijzondere herinneringen?

Jennie vertelt hoe zij een groepje vrouwen rondleidde die de (vijandige) houding van christenen jegens de Joden ter sprake bracht. “Het was een aanknopingspunt om met hen in gesprek te gaan”.

Dick: “ik werd gevraagd een groep Duitse toeristen rond te leiden. In de Sjoel kwam het gesprek op de Tweede Wereldoorlog en de nazi’s. Voor mij aanleiding om te benadrukken dat er ook goede Duitsers waren evenals foute Nederlanders. Die erkenning emotioneerde de Duitse reisleader. Een kostbaar moment”.

Wat is het geheim om het vrijwilligerswerk zo lang vol te houden?

“Er gebeurt altijd wel wat en het is een eer om het museum te mogen

laten zien”, merkt Jennie op.

“In een tijd van groeiend antisemitisme is het nodig om begrip te kweken. Het is maatschappelijk gezien van belang. Dat motiveert”, aldus Dick. “Tijdens een groepswandeling trof ik een stel jongeren aan die op de muur van de Joodse begraafplaats zat te ‘chillen’. Ik ben toen het gesprek met hen aangegaan om respect te vragen voor die plek. “Haal de politie er maar bij, we mogen hier best zitten” riepen ze. Eenmaal binnen de muren van de begraafplaats heb ik ze uitgenodigd om op de begraafplaats naar mijn verhaal te komen luisteren. En ja hoor, één voor één kwamen ze van de muur en liepen naar me toe. “Ho” riep ik, “de mannen moeten hun hoofd bedek-

Familie Jaspers Focks

ken. Ik heb niet genoeg kipa’s, dus zet je capuchon maar op. En zo gebeurde het dat ik mijn groep en de jongeren rondleidde op de begraafplaats.” Stoerheid werd verlegenheid en onverschilligheid werd interesse.

Jullie gaan verhuizen; wat ga je missen, denkend aan Elburg?

Jennie: “We denken met waardering terug aan de mooie tentoonstellingen en lezingen. Onze wens is dat jullie dat niveau weten vast te houden. Het luisterend oor van het bestuur, ervaren dat je serieus wordt genomen. De contacten en gezellige bijeenkomsten voor vrijwilligers”.

En wat we gaan missen? Jennie vat het kernachtig samen: “de Sjoel als de plek waar je thuiskomt én waar je voelt dat je gewaardeerd wordt”. Dick knikt instemmend.

Harry de Jonge

Duitse ambassadeur bezoekt expositie 'Vermoorde kunst'

De Duitse ambassadeur in Nederland, Dirk Brengelmann, en cultureel attaché Thomas Walter bezochten dinsdag 4 augustus de tentoonstelling 'Vermoorde kunst' in het Noord-Veluws Museum in Nunspeet en Museum Sjoel Elburg in Elburg.

Het gezelschap werd in Nunspeet verwelkomd door burgemeester Breunis van de Weerd, directeur van het Noord-Veluws Museum Erik Stotijn en conservator Margot Jongedijk. Ook wethouder Leen van der Maas was aanwezig. "Ik heb het als zeer positief ervaren dat een vertegenwoordiger van de Duitse ambassade zich laat zien bij een expositie over zo'n gevoelig onderwerp", zo vatte de directeur van het Noord-Veluws Museum het bezoek van de ambassadeur samen.

Herinnering

Na Nunspeet reisden de ambassadeur en de cultureel attaché af naar Elburg, waar ze welkom werden geheten door een kleine delegatie van het bestuur en de Stichting Vrienden van Museum Sjoel Elburg en de Elburgse wethouder Arjan Klein. Brengelmann werd uitgebreid op de hoogte gebracht van de totstandkoming van Museum Sjoel Elburg - gehuisvest in de vroegere Elburgse synagoge. Dankzij vele handen en grote inzet kon het gebouw in 2008 de deuren openen als museum en na enkele uitbreidingen geldt het intussen als het grootste joodse museum in de mediene (provincie), waar het verhaal van de joodse Elburgers levend wordt gehouden. "Het herin-

De Duitse ambassadeur Dirk Brengelmann

neren moet men niet vergeten", merkte Brengelmann daarbij op.

Rondleiding

Bep de Waard-Ruijs gidde het bezoek vakkundig door de sjoel en wees de bezoekers op blikvangers van de vaste expositie van de sjoel - de minisynagoge bijvoorbeeld waar de joodse verhalen en rituelen zijn te zien en te beluisteren. En op de vele nagelaten eigendommen van joodse Elburgers in de vitrines: waaronder porseleinen serviesgoed, foto's en een gouden horloge. "Het leven van de joodse Elburgers zit diep in de poriën van onze stad", typeerde wethouder Klein bondig. Daarna bekeken Brengelmann en Walter het Elburgse deel van de duo-tentoonstelling 'Vermoorde kunst': werk van het kunstenaarsrechtspaar Else Berg en Mommie Schwarz. "Indrukwekkend", aldus Brengelmann. *Marie Verheij-van Beijnum*

Museum Sjoel Elburg ontvangt pet uit concentratiekamp Auschwitz

Dick Bloemendal uit Ede schenkt de pet die zijn vader Johan Bloemendal in Auschwitz droeg aan Museum Sjoel Elburg. De pet hangt nu in de vitrine van het museum.

De joodse Johan Bloemendal (1909-1975) overleefde het concentratiekamp en keerde in 1945 na een barre tocht via Rusland terug in Amsterdam. Tijdens de overhandiging van de pet aan Museum Sjoel Elburg vertelde Dick Bloemendal het verhaal van zijn vader.

Verraden

"Mijn vader werd verraden door zijn toenmalige huisbaas en in april

Agenda

Alle data onder voorbehoud

Tot 29 november
2020
Expositie
'Vermoorde kunst'

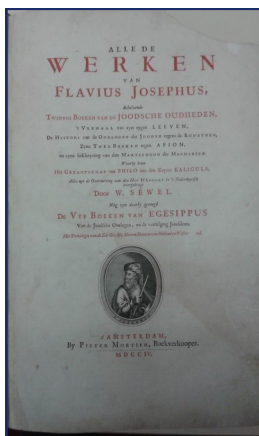
Voorjaar 2021
Cursus
'De joodse wortels van de christelijke eredienst'

Donderdag
19 november
Concert Leo Smit Ensemble
'Vermoorde kunst, ongehoorde muziek'

Bijzondere boeken

Museum Sjoel Elburg heeft recent enkele bijzondere boeken ontvangen voor het Studie en Documentatie Centrum. Zij worden opgenomen in de bibliotheek en liggen daar ter inzage. Deze bijzondere uitgaven worden niet uitgeleend.

Van mevrouw Else Wannee-Immerzeel kregen wij een uitgave uit **1704** van een Nederlandse vertaling van het verzamelde werk van Flavius Josephus; althans dit was de naam die de Romeinen aan hem gaven. Hij was in de eerste eeuw van onze jaartelling de aanvoerder van een joodse verzetsgroep tegen de Romeinen. De hele groep werd afgemaakt, alleen hij werd gevangen meegenomen naar Rome. In een latere fase werd hij vrijgelaten en in de gelegenheid gesteld op 20 perkamentrollen zijn visie op de Geschiedenis Der Joden te geven. Mevrouw Wannee trof dit boek aan bij een opruiming in haar ouderlijk huis. Zij heeft het gered en zich erover ontfermd, zij heeft het laten restaureren en het gekoesterd. Maar zij is nu in een levensfase gekomen dat zij een waardig onderdak zocht voor deze bijzondere uitgave met veel illustraties. Na enig zoeken zocht haar schoondochter contact met ons museum. En wij vonden dat wij in staat zijn een

waardig onderkomen aan dit bijzondere boek te kunnen geven.

Van mevrouw Jeannette Veenendaal-Hes ontvingen wij een Duitstalige uitgave in vijf banden uit 1928 getiteld "Jüdisches Lexicon". Ook zij zocht een waardig onderkomen voor dit familiestuk. Mevrouw Veenendaal is een

oom-zegster jegens de laatste moheel Nihom uit Nijkerk. Hij kwam ook naar Elburg om een besnijdenis te verrichten. In ons museum tonen wij een pagina uit het besnijdenisboekje van deze moheel. Gelukkig zijn de boeken gedrukt in voor ons gebruikelijke letters, niet in Gotische letters, dus voor ons Nederlanders nog altijd goed toegankelijk. Ik ben nog niet in staat geweest om te kijken of er ook maar één stukje informatie over het Jodendom ontbreekt in deze 5 banden.

Voor beide giften zijn wij bijzonder dankbaar en de beide schenksters zeer erkentelijk.

Huib Kuiper

Vervolg van pagina 3

1944 opgepakt. Samen met zijn vrouw en dochtertje werd hij via Westerbork naar Auschwitz gedeporteerd. Snel na aankomst werden Dina en baby Sonja, in mei 1944, vergast", aldus Dick Bloemendal. Hoe zijn vader het concentratiekamp heeft overleefd, weet Dick Bloemendal niet. "Vader sprak nooit over de oorlog. Wel trok hij zich op 4 mei terug achter in de kamer en werd het stil in huis. Wij wisten dat we hem dan niet konden benaderen. Ook had mijn vader een nummer in blauwe inkt op zijn onderarm getatoeëerd."

De schaarse informatie over zijn vader kreeg Dick Bloemendal van zijn moeder, de tweede vrouw van Johan Bloemendal. Wel weet hij dat zijn vader 75 jaar geleden door de Russen werd bevrijd en de barre tocht door Rusland maakte. Bij de Zwarte Zee moet hij op een transportschip zijn gesteld om via Marseille uiteindelijk terug te keren in Amsterdam. Hoe en wat hij aan had en in welke omstandigheden, is niet bekend. De gestreepte pet (de gevange-

nen in Auschwitz droegen grove gestreepte gevangenskleding, dat wil zeggen een dun hemd, dunne broek en een pet) reisde mee en die bewaarde hij zorgvuldig.

Dick Bloemendal (1947) en zijn zus (geboren uit het tweede huwelijk van zijn vader) hadden een fijne jeugd met een altijd goed gehumeurde vader, die als stoffenvertegenwoordiger de wereld rond reisde. Hij had zich weten te herpakken en ging nog eens naar de beroemde Leidse professor Bastiaanse om te laten zien dat er overlevenden waren die geen kampsyndroom hadden. En ja, misschien is dat zwijgen over het vreselijke verleden een vorm van een trauma geweest? Achteraf bezien vindt Dick Bloemendal het spijtig dat hij zijn vader er nooit naar heeft gevraagd. Hij vertelt dat zijn vader twijfelde: Als God er was geweest, had hij Auschwitz niet laten gebeuren. Zijn bekende neef, de oppervoorzanger Hans Bloemendal (1923-2015), verschilde daarover met hem van mening.

Marie Verheij-van Beijnum

Steun de Vrienden van Museum Sjoel Elburg

NL83ABNA0533047919
t.n.v.
Stichting Vrienden Museum Sjoel Elburg

Voor (periodieke) schenkingen is slechts een onderlinge overeenkomst nodig. U kunt hiervoor contact opnemen met onze secretaris.

Giften aan een culturele instelling zijn voor 125% aftrekbaar bij uw aangifte inkomstenbelasting.

De Stichting Vrienden van Museum Sjoel Elburg is eind 2006 opgericht ter ondersteuning van Museum Sjoel Elburg.

De Stichting ondersteunt de zogenaamde 'moederstichting' die het museum en de collectie beheert.

Tot de taken van de 'Vrienden' behoort o.a. het werven van donateurs, suppoosten en gidsen, het organiseren van lezingen, excursies en rondleidingen.

Het secretariaat is gevestigd:
Graaf Hendriksteeg 2
8081 CH Elburg
tel.: 036-5227638
06-53224459
E-mail:
vrienden@sjoelburg.nl

**Vrienden
Museum Sjoel Elburg**